

5. Димаджіо П.Дж., Пауэлл У.В. Ещё раз о «железной клетке»: институциональный изоморфизм и коллективная рациональность в организационных полях. Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 8. Менеджмент. С. 155-185.
6. Додд Лоуренс. Конгресс, президент и американський опыт: перспективы развития. Разделенная демократия. Сотрудничество и конфликт между Президентом и Конгрессом: монография / под общ. ред. проф. Дж.Тарбера. Москва: Прогресс, Универс, 1994. С. 336-370.
7. Huntington. American Politics; Mancur Olsen, The Rise and Decline of Nations. New Haven, Conn.: Yale University Press, 1982.
8. Ткач О., Сорокін В. Національна безпека: До проблеми реформування СБУ в контексті євроінтеграції. Український науковий журнал "ОСВІТА РЕГІОНУ". 2016. №4. С. 122.
9. Реформа ГПУ, СБУ і ДФС: у команді Зеленського пообіцяли "викоринити" старі кадри. URL: https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/reforma-gpu-sbu-i-dfs-u-komandi-zelenskogo-poobicyali-vikoriniti-stari-kadri-50014423.html?prefer_lang=ukr (дата звернення 06.05.2019)
10. Про Національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018. №2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення 26.09.2018).
11. Реформування СБУ відповідно до критеріїв НАТО: Порошенко про СБУ. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-privitav-sbu-spivvitchizniki-mayut-vas-povazhati-v-35005> (дата звернення 28.09.2018).

Гурзель Ю.

*студентка I курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доктор права
Українського Вільного Університету,
завідувач кафедри теорії
та історії держави і права ТНЕУ Кравчук М.В.*

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ В ПЕРІОД ГЕТЬМАНУВАННЯ П. СКОРОПАДСЬКОГО

Події, пов'язані із добою Української революції 1917-1921 рр., відродженням Української держави, процесами її утвердження на початку ХХ ст. знову привертають увагу до проблеми українського військового будівництва. Особливе місце в історичному досвіді у цьому сенсі посідає період правління Павла Скоропадського, який з метою недопущення можливості проголошення України німцями генерал-губернаторством, відновив гетьманство, утвердив повну суверенність Української держави та розпочав процес формування регулярних Збройних Сил для її захисту. Саме це є актуальним сьогодні, коли знову існує загроза втрати державності та територіальної цілісності України. За твердженням М. В. Кравчука: "Історичний досвід розвитку державності в Україні засвідчив, що будь-яке державне утворення лише тоді мало шанс на існування, коли опиралося на міцні Збройні Сили" [8, с.5].

Центральна Рада та її уряд, котрі передували П. Скоропадському, до вирішення військового питання ставилися більш ніж прохолодно. Досить характерними в цьому плані були заяви В. Винниченка про необхідність «знищення всяких постійних армій», оскільки «соціал-демократам армії не треба» [2]. На відміну від лідерів Української Центральної Ради з їхньою пацифістською політикою, генерал Павло Скоропадський усвідомлював важливість припинення стихійного військового руху і надання йому організованих форм регулярної боєздатної армії як гаранта державної незалежності України. Генерал ще з початку січня 1918 р. плекав ідею встановлення в Україні диктатури з метою протидії “руйнівним силам”, коли стало очевидним, що Центральна Рада та її уряд нездатні зупинити більшовицької агресії проти УНР [1, с.123].

На думку вчених: “сама проблема отримання з України обумовлених обсягів продовольства стала визначальною у розвитку відносин УНР з новими союзниками. А неспроможність забезпечити реалізацію цього завдання змусила Німеччину вдатися до повалення Центральної Ради. Факт провідної ролі німців в організації квітневого державного перевороту в Україні у тій чи іншій мірі визнається всіма течіями української історіографії – зарубіжної, радянської, сучасної. Сутнісні розходження виявляються лише в оцінках дій Центральної Ради та консервативних сил, очолених П. Скоропадським” [8, с.67].

24 квітня 1918 р. П. Скоропадський провів нараду, на якій остаточно було з’ясовано план військового перевороту і ставлення до нього німців. Її результатом стало прийняття німецькою стороною умови про подальшу співпрацю з новим режимом – гетьманатом, що мав встановитися в Україні після усунення від влади Центральної Ради. Правда представники німецького командування не схвально відносились до формування Української Армії, можна сказати протидіяли її створенню. Про це вказав П. Скоропадський у своїх спогадах: “При першій моїй розмові про формування власної армії, ген. Греннером було заявлено, що Вам армія не потрібна. Ми знаходимося тут і Вашому уряду, як всередині країни, так і ззовні, нічого не загрожує. Ми не дозволимо порушувати Ваш спокій. Створіть для себе невеликий загін у дві тисячі осіб для підтримки громадського порядку у Києві та забезпечення особистої охорони” [10, с.179].

З перших днів встановлення гетьманського режиму П. Скоропадський шукав шляхів до зменшення рівня своєї залежності від командування військ Четвертого союзу та важелі посилення власного впливу на події. Гетьман розумів, що закріпити незалежність України можна тільки завдяки створенню боєздатної армії. Тому законом про тимчасовий державний устрій України від 29 квітня 1918 р. П. Скоропадський затвердив себе Верховним Воєводою Української Армії і Флоту [3, с.165].

Про його прагнення створити власне військо гетьман у спогадах зазначив, що після відмови у створенні армії Української Держави: “Я твердо рішив добитися дозволу на реалізацію програми Центральної Ради про формування 8 корпусів повного складу. Німці довго не погоджувалися. На всі мої запити, відносно формування корпусів, я отримував формальні відписки. І лише в кінці травня п. р. було отримано згоду німецького командування на реалізацію програми військового будівництва Центральної Ради” [10, с.179].

Посаду начальника Генерального Штабу продовжував займати військовий старшина О.В. Сливинський, який працював над проектом створення Української Армії за часів УЦР (березень 1918 р.). Відповідно до плану організації Української регулярної армії, вона мала бути створена на основі територіального комплектування у складі восьми корпусів піхоти і чотирьох і з половиною дивізій кінноти. 21 травня п. р. начальником Генштабу була представлена доповідь про загальні основи і принципи будівництва Збройних Сил УД. За цією концепцією для підготовки офіцерських кадрів запроваджувалася широка мережа військових навчальних закладів, для чого була сформована “Комісія по утворенню постійних військових шкіл і Академії” під керівництвом ген. М.Л. Юнаківа. Крім того, начальник Генштабу проводив і далі реалізацію планів будівництва Армії УД, займався справами мобілізації, організації та дислокації військ, вишколом старшин та козаків, інтенсивною розробкою штатів підрозділів і частин, залучення до служби десятків досвідчених генералів та старших офіцерів. За його участю розроблені закони: про загальний військовий обов’язок, військове судочинство, військову-санітарну службу, постачання армії, розроблено план розгортання Армії УД gg”[5, с.59].

Одним із семи основних законів Української держави, що стали правовою основою її функціонування, був закон “Про права та обов’язки громадян”, який передбачав, що громадяни зобов’язані захищати свій рідний край. Крім Військового міністерства, в якому діяли Головне артилерійське, Головне інтендантське і Головне інженерне управління, було створено Генеральний штаб, у якому працювало чимало видатних офіцерів з великим командним і науковим стажем. Наприкінці травня 1918 р. було розроблено законопроект про загальні засади військової служби, яка відкидала станові принципи формування армії та забезпечувала вільний доступ до військової освіти та посад [7, с.38-39].

Армія Української Держави за законом від 24 липня 1918 р. про загальний військовий обов’язок утворювалася переважно для боротьби із зовнішнім ворогом. Проте не виключалася можливість її використання і в межах держави. У кожній губернії, за винятком найменшої Таврійської, розташовувався армійський корпус кадру. Рівномірною на території країни була й дислокація окремих з’єднань, підпорядкованих безпосередньо Генеральному штабу. Начальники українських військових залоги отримали спеціальну інструкцію оперативного відділу Генерального штабу «Про взаємовідносини української військової влади до австро-угорської і німецької». У цьому документі зазначалося, що «всі українські сили, які ведуть боротьбу з більшовиками, в оперативному відношенні, підкоряються німецькому вищому командуванню і від нього одержують завдання» [4, с.46].

За твердженням М.В. Кравчука “літом 1918 р. гетьман віддав наказ військовому міністру про відновлення козацтва як окремого стану населення і високого резерву армії, але ідея почала реалізовуватися лише восени. Козацтвом керувала велика Козацька Рада у складі 32 чол., частково обраних, частково призначених, на чолі з гетьманом. Весь стан складався з 8 кошів, 112 полків, куди вписалось 150 тис. родин” [6, с.128].

На думку дослідників “на кінець вересня 1918 р. Рада Міністрів за згодою гетьмана ухвалила підготовлений Генштабом план організації Української

Армії, яка складалася із 8 корпусів, сердюцької дивізії, окремої таврійської бригади, чотирьох кавалерійських дивізій, окремої кавалерійської бригади, двох батальйонів понтонерів, трьох бригад важкої артилерії, ескадрильї великих аеропланів, залізничної бригади, 108 повітових комендатур та інших частин” [5, с.59-60].

Та приступити до повної реалізації плану розбудови Армії Української Держави вдалося лише після офіційного візиту гетьмана до Німеччини, де він позитивно вирішив питання про формування Збройних Сил УД, відповідно до домовленостей Армія на початках мала становити 120 тис. вояків, а згодом 400 тис., при цьому Німеччина зобов'язувалась допомогти у формуванні Армії [6, с.130].

Окремо слід наголосити на тому що 6 із 15 міністерств гетьманського уряду (враховуючи військовий флот) мали власні збройні формування. Більшість з них були призначені для виконання спеціальних завдань по охороні громадського порядку, державного ладу, економічної безпеки країни.

Особливу увагу в розбудові збройних сил Української держави гетьман зосередив на створенні гвардійських частин, на які б не могли вплинути революційні настрої. Тому певні надії у цьому питанні П. Скоропадський пов'язував із заможними верствами населення [9, с.206].

Крім власних гвардійських частин, гетьман мав ще й особисту охорону. Згідно з положенням «Про головну квартиру Гетьмана», ухваленого Радою міністрів 1 травня 1918 р., до складу штабу гетьмана входило управління гетьманського коменданта і особливий відділ. Таким чином, у своє гетьманування П. Скоропадському у стислі терміни вдалося створити розгалужений і досить потужний охоронний апарат [9, с.208].

Загалом, військова доктрина Української держави передбачала створення з колишньої окраїни Російської імперії потужну центральноєвропейську державу монархічного зразка. Ані Німеччина з Австро-Угорщиною, ані біла і червона Росія не змогли загальмувати цього процесу, проте, фактично піврічний термін існування молодого гетьманської держави не дозволив повною мірою втілити задуми П. Скоропадського щодо військової могутності України. Ще слабка гетьманська армія не змогла вистояти під натиском військ Директорії, відтак всі ідеї гетьмана щодо майбутнього України зійшли нанівець. “...До останніх днів життя П. Скоропадський вважав головною причиною свого падіння обмеженість у часі для створення боєздатного війська” [5, с.59].

Але попри те, роль П. Скоропадського у відновленні Української Армії, дії по відродженню українського козацтва, створення професійних і добре вишколених військ, флоту, його прагнення вивести Україну на якісно інший рівень – рівень провідних держав мають стати взірцями щодо створення нової військової доктрини України.

Список використаних джерел

1. Бережинський В. Г., Бринцев В. В., Уткін О. І. Військове будівництво в Україні у ХХ ст.: історичний нарис. Події, портрети. К.: Ін Юре, 2001. 448 с.
2. Гайдай В. Військова доктрина Української держави гетьмана Павла Скоропадського. URL <http://politosophia.org/page/viyskova-doktryna-ukrainskoj-derzhavy-hetmana-pavla-skoropadskoho.html>

3. Дацків І. Б. Дипломатія українських державних утворень у захисті національних інтересів, 1917–1922 рр.: Моногр. Тернопіль: Астон, 2009. 519 с.
4. Ковальчук М. Перша світова війна і Українська держава гетьмана Павла Скоропадського 1918. Київська старовина, 2008. №2. С. 30-61.
5. Кравчук М.В. Державотворення України в період Гетьманату П. Скоропадського та особливості його військового будівництва (квітень – грудень 1918 р.). Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародній досвід: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. м. Тернопіль. Тернопільський національний економічний університет. 5-6 квітня 2019 р. Тернопіль: Економічна думка. 2019. Том 1. С. 55-62.
6. Кравчук М. В. Правові основи будівництва Національних Збройних Сил України в 1914-1993рр. (Орг., структура, штати): Іст.-правове дослідження. Івано-Франківськ-Коломия: Вид. "Плай". 1997. 292 с.
7. Пиріг Р.Я. Гетьманат Павла Скоропадського з погляду німецько-австрійських союзників. Український історичний журнал, 2008. №4. С. 38-47
8. Пиріг Р. Я. Українська гетьманська держава 1918 року. Історичні нариси. К. 2011. 335 с. URL. <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-02-6005-4/978-966-02-6005-4.pdf>
9. Реєнт О. П. Павло Скоропадський. К.: Альтернативи, 2003. 304 с.
10. Скоропадський П. Спогади: кінець 1917 – грудень 1918 рр. Київ, Філадельфія. 1995. 494 с.

Дичко М.
*студентка IV курсу юридичного факультету
 Тернопільського національного економічного університету
 Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри
 теорії та історії держави і права ТНЕУ Подковенко Т.О.*

СУЧАСНІ КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Держава є особливою політико-правовою організацією, і з моменту свого виникнення і до теперішнього часу її головним завданням є створення та забезпечення належного правопорядку у суспільстві. Підтримання потрібного соціального стану щодо держави та її громадян (об'єднань громадян) досягається за допомогою використання спеціальних захисних механізмів позитивного права. Одним з таких охоронних механізмів є міжгалузевий інститут юридичної відповідальності.

Проблема юридичної відповідальності завжди мала велике науково-практичне значення і не втратила свою актуальність в умовах складного етапу економічних, соціальних і політичних перетворень в сучасному суспільстві. Більш того, вона набула ще більшої значимості, оскільки без належної системи правовідносин юридичної відповідальності боротьба з правопорушеннями стає малоефективною. Крім цього, актуальність обраної теми обумовлена зростанням рівня злочинності в умовах, коли у населення країни спостерігається втрата довіри до дієвості державних інститутів, у суспільній свідомості зміцнюється правовий нігілізм і впевненість у